

Bk/G11

Stockholm den 19 november 1936.

KONFIDENTIELLT.

Chefdirektör Risto Ryti,

Finlands Bank,

H e l s i n g f o r s .

./1

På uppdrag av herr Rooth får jag härmed översända ett referat av diskussionen vid det sammanträde angående guld-klausuler m.m., som hölls i Sveriges Riksbank den 3 november.

Med utmärkt högaktning

Carl Böh

S t r ä n g t k o n f i d e n t i e l l t

Sammanträde angående guldklausuler m.m., hållet i Sveriges riksbank, Stockholm, den 3 november 1936.

Närvarande: från Danmark: Professor, Dr.jur. H. Ussing,
" Finland: Häradshövding Söderhjelm,
Bankdirektör J.W.Rangell,
" Norge: Professor R. Knoph,
" Sverige: Riksbankschefen Ivar Rooth,
Justitierådet N. Gärde,
Hovauditören Carl Ljungholm,
Borgarrådet H. Sundberg,
Advokaten Eliel Löfgren,
Bankdirektör G. Lagercrantz,
Bankdirektör S. Cavallin,
Advokaten R. Öhman,
Fil. lic. K. Böök.

Som ordförande under sammanträdets första del fungerade herr Rooth, under dess senare del herr Gärde.

Herr Rooth: Detta sammanträde har kommit till stånd på initiativ av cheferna för de nordiska sedelbankerna. Enligt min mening är det lämpligast att börja med att diskutera guldklausulerna och därefter övergå till de frågor, som till följd av art. 6 i den nya franska loi monétaire uppkomma för obligationer, utställda i flera myntslag.

Herr Ussing: I Danmark förekomma av här aktuella obligationstyper förutom de amerikanska dollarlånen endast flermyntade obligationer med guldklausul vid det inhemska myntet men utan guldklausul vid det utländska myntet. Sålunda äro statslån om cirka 260 milj. kr. utställda i danska kronor med enkel guldklausul, franska francs samt i vissa fall sterling och tyska mark, samtliga de utländska myntslagen utan guldklausul. Guldklausul förekommer på manteln men ej på kupongerna. Man kan fråga sig, om en dylik primitiv guldklausul vid kronorna är bindande. Staten har aldrig i princip erkänt förpliktelsen, men har för att ej skada sin kredit på den franska marknaden alltid betalt efter guldvärde. Vad de amerikanska dollarobligationerna beträffa har betalningen erlagts i pappersdollar; så t.ex. dömdes i den bekanta telefonsaken rörande dylika obligationer till betalning i pappersdollar. Inga processer förekomma för närvarande.

För att stabilisera de osäkra förhållandena synas två möjligheter vara öppna, nämligen antingen en internationell överenskommelse eller en dansk allmän guldklausullagstiftning. I Danmark har införandet av en lag av tysk typ diskuterats.

Herr Söderhjelm: I Finland förekomma huvudsakligen obligationer med guldklausul både vid det inhemska myntet och vid en eller flera av de utländska myntsorterna; dessutom finnas i mindre utsträckning samma typer som i Danmark. I princip anses i Finland guldklausulen vara giltig beträffande inhemska lån. Högsta domstolen har i ett fall dömt till förmån för betalning i guld, men genom Finlands Banks mellankomst åvägabragtes ömsesidiga eftergifter och en kompromiss åstadkoms. Två processer, påminnande om Skandia-målet i Sverige, beträffande dollarobligationer ha förekommit. Underrättsdomarna ha gått ut på att amerikansk lag skall tillämpas. Målen ligga nu i hovrätten. Lånen äro emellertid till största delen återbetalda, varför frågan ej är av större ekonomisk betydelse. Andelskassornas Centralkreditanstalt har ett obligationslån med statsgaranti, utställt i finska mark och franska francs; vid båda myntslagen finnas klara guldklausuler, som hänvisa till resp. myntlagar; de förekomma endast på manteln. I övrigt är emellertid guldklausulfrågan av sekundär betydelse i Finland.

Herr Knoph: I Norge förekomma mycket betydande belopp dollarlån med sedvanlig guldklausul. Även andra norska statslån äro utrustade med

guldklausul och utställda i norska kronor, sterling och franska francs. Man hävdar i Norge, att guldklausulen i dessa lån endast är knuten till norska kronor; enligt 1923 års lag kan emellertid en gäldenär, som skall betala i kronor i guld, kräva uppskov med betalningen, om borgenären nekar att mottaga norska papperskronor, så länge Norges Bank är fritagen från sedelinlösningsskyldigheten. I Boligbankens och Hypoteksbankens lån är formuleringen sådan att det är rätt svårt att påstå, att guldklausulen endast hänför sig till de norska kronorna. Guldklausulen betraktas dock i intet av fallen som effektiv. Då tidigare från fransk sida krav på betalning i guld framfördes, igångsattes i Norge en utredning. På förnyade franska krav har svarats med en hänvisning till att resultaten av denna undersökning ännu ej föreligga.

Svårigheten vid en eventuell lagstiftning är framför allt att avgöra frågan, huruvida det är möjligt att bestämma något om en guldklausul, knuten till utländska valutor; för Norges del kompliceras problemet dessutom genom det faktum, att enligt norsk grundlag ingen lag får ha tillbakaverkande kraft.

Herr Gärde: I Sverige finnas av här diskuterade obligationer sådana som lyda på inhemskt mynt med guldklausul jämte utländskt mynt såväl med som utan guldklausul. Enligt svensk lag godkänns i princip guldklausuler. Om en svensk domstol finner sig böra döma efter holländsk eller schweizisk rätt, kommer den sannolikt att utdöma guld, ty i Holland och Schweiz måste likaledes guldklausulerna anses gälla. I dessa länder har nämligen i motsats till i U.S.A. ingen lagstiftning om guldklausul förekommit efter övergivandet av guldmyntfoten.

Den svåraste frågan vid en eventuell svensk lagstiftning är, huruvida man med en dylik kan reglera obligationsförhållanden, som enligt svensk internationell rätt skola dömas i enlighet med i utlandet gällande rätt.

Herr Löfgren: Den svenska dollarprocessen rör sig i första hand om problemet, huruvida svensk eller amerikansk rätt skall tillämpas; i andra hand uppkommer frågan, huruvida i det sistnämnda fallet den amerikanska guldklausullagen är tillämplig. Beträffande Stockholms stads obligationer, som lyda å mark i guld, ha krav uppstått på betalning i mark enligt guldvärde med den motiveringen, att även om den gamla marken är död, så är den gamla markens guldinnehåll fortfarande en realitet. Rådhusrätten har avvisat detta krav med hänvisning till att uttrycket "i guld" endast är att betrakta som en dekoration och ej som en verklig guldklausul.

Herr Cavallin: I Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolags lån av 1904 och 1906, vilka lyda på kronor, francs och mark med svensk, fransk och tysk text och med betalningsställen bl.a. i Schweiz, förekomma uttrycken "i guld", "en or" och "im Gold" i obligationerna, nämligen i själva betalningsutfästelsen, men däremot icke på kupongerna. Inteckningsbanken hävdar bestämt, att uttryck av angivet slag även vid de främmande myntslagen icke äro annat än slentrianmässigt införda broderingar i texten eller på sin höjd ett slags standard-beteckningar.

Herr Söderhjelm: Andelskassornas obligationer äro utställda i francs och finska mark. Hittills ha inga krav på betalning i mark rests, men om någon lagstiftning mot betalning i Poincaré-francs kommer till stånd, blir frågan om betalning i mark aktuell.

Herr Knoph: I princip erkännes guldklausulen i Norge. Denna har ju till uppgift att garantera en viss värdebeständighet. Men förändras situationen så radikalt, att guldklausuler tjäna ett helt annat ändamål än att vara värdegaranterande, då kan man med skäl fråga sig, om guldklausulen ej har förlorat sina naturliga förutsättningar, om guldklausulen ej sprängt sig själv. Offentligt-rättsliga synpunkter träda då i förgrunden. I så fall kommer guldklausulernas upprätthållande att innebära en fara för den internationella omsättningen. Anses ett dylikt resonemang plausibelt i de övriga nordiska länderna?

Herr Lagercrantz: De verkliga guldklausulerna ha till syfte att trygga mot inflationsfaran, mot följderna av en minskning i myntets köpkraft. Vid deras tillkomst har man, som herr Knoph framhöll, utgått från guldet såsom en i stort sett värdebeständig mätare. Under åren närmast före 1931, då England och de nordiska länderna lämnade guldmyntfoten, samt därefter har emellertid av åtskilliga orsaker, som ytterst återgå på världskriget och Versaillesfreden, guldet utsetts för en våldsam värdestegring i förhållande till varor, medan sedlarna efter 1931 i de nämnda länderna bibehållit en praktiskt sett oförändrad köpkraft. I själva verket eftersträvas ej längre i de länder - och det är praktiskt taget alla - som lämnat den gamla lagfästa guldparitet, något återvändande till denna paritet; centralbankerna och regeringarna hava till undvikande av deflationens skadeverkningar inriktat penningpolitiken mot jämnhet i prisnivån med fränseende helt eller delvis av myntets värderelation till guldet. Ett utdömande av de med guldklausul försedda förbindelserna efter deras pålydande guldvärde skulle under sådana förhållanden innebära, att borgenärerna på gäldenärernas bekostnad i form av ökad köpkraft tillfördes en betydlig deflationsvinst, medan en betalning av det nominella beloppet i gällande pappersvaluta skulle fullt tillgodose det ursprungliga syftet med guldklausulen, nämligen inflations-skydd. Det torde vara ovisst, om lagskipningen vågar sig på att med undanskjutande av formen-guldklausulen gå direkt på realiteten-värdebeständigheten, som utgjorde den verkliga innebörden av den valda formen. Det finnes därföre starka skäl för ett ingripande lagstiftningsvägen; exempel på sådan lagstiftning erbjuda Förenta Staterna och senast Tyskland. Det vore önskvärt, om man i de nordiska länderna kunde enas om en dylik lagstiftning.

Herr Ussing: Jag instämmer med herrar Knoph och Lagercrantz. Själv har jag på ett mycket tidigare stadium fört fram liknande synpunkter, vilka den senare utvecklingen ytterligare accentuerat. Den fullständiga förändringen av de faktiska förhållandena har en avsevärd reell betydelse. Guldklausulerna ha möjligen räknat med att ett enskilt land kunde bryta sig ut ur guldfronten, men däremot ej med att hela denna front skulle falla sönder. Att domstolarna på egen hand skulle kunna anlägga dylika synpunkter, anser jag emellertid osannolikt. Försöker man slå in på lagstiftningsvägen, möta betydande svårigheter i de internationella förhållandena.

Herr Gärde: Jag anser det tvivelaktigt, om man i likhet med herr Knoph kan anse, att guldklausuler sprängt sig själva. Av naturliga skäl ställa sig de svenska domstolarna mycket tveksamma inför frågan om att fränkänna guldklausuler verkan. Därmed är naturligtvis ej sagt, att icke de reella skälen för ett sådant fränkännande äro mycket starka. Frågan är emellertid snarare en lagstiftnings- än en rättskipningsfråga.

Herr Söderhjelm: Svårigheterna att få den av herr Knoph framlagda synpunkten accepterad av domstolarna i Finland äro särskilt stora, emedan ett tydligt prejudikat existerar där. Den föreliggande situationen anser jag dock fullt tillräcklig som motivering för en lagstiftningsåtgärd. I Finland äro vi beredda att tillgripa denna utväg.

Herr Sundberg: Då guldklausulerna haft ett visst sakligt värde, kunna de enligt min mening ej utan vidare avskaffas, utan måste ersättas med någon annan värdegaranti, om vilken man emellertid ännu så länge ej kan enas.

Herr Knoph: Man bör ej genom lagstiftning avskaffa guldklausulerna, men möjligen söka giva dem ett innehåll, som mera svarar mot det, som avsågs vid deras tillkomst. Men frågan är, huru långt man kan gå med de guldklausuler, som äro knutna till en främmande valuta. Den tyska lösningen var ju synnerligen radikal härvidlag; ha protester från något håll förekommit?

Herr Rooth: Jag har ej hört talas om några protester.

Herr Löfgren: Den tyska lagen tillkom med anledning av att en tysk domstol hade dömt till betalning i guld för en obligation i dollar med guldklausul. Den verkar retroaktivt även beträffande avkunnade domar.

Herr Gärde: Enbart på grund av att ett lån är upptaget av en viss stat är det ej säkert, att denna stats rätt skall tillämpas på lånet ifråga. Domstolarna anse sig därför ej kunna tillämpa inhemska lag på dylika lån, om de materiellt-rättsligt måste betraktas såsom lydande under ett annat lands rätt. Tyskarna ställa sig däremot på den ståndpunkten, att tysk rätt är allmänt tillämpbar i dylika fall och motivera detta med att ifrågavarande lagstiftning har mynträttslig karaktär. I andra länder, bl.a. i Sverige, anser man däremot denna lagstiftning vara civilrättslig.

Herr Ussing och Gärde voro överens om att en dylik lag endast kunde få tillämpning på sådana fall, som lyda under inhemska lagstiftning.

Herr Löfgren: 1932 års svenska obligationslag undantog obligationer med guldklausul, lydande på både svenskt och utländskt mynt, från restriktioner, om de tillhörde utländsk eller i utlandet bosatt svensk borgenär. Detta skedde med hänsyn till den ovisshet, som rådde och fortfarande råder beträffande vilket lands lagstiftning, som skall tillämpas på dylika obligationer.

Herr Söderhjelm: Vid ett bedömande av möjligheterna för lagstiftning synas följande tre faktorer vara av betydelse:

1. Dylik lagstiftning får i stor utsträckning en offentligt-rättslig karaktär, varje land måste skydda sig självt.
2. Om alla de fyra nordiska länderna kunde komma överens om en gemensam lagstiftning, erhöles denna därmed en i viss mån internationell giltighet, och möjligheterna för dess genomdrivande utan protester ökades.
3. Inom det egna landet kan en dylik lagstiftning i varje fall göras tvingande.

Herr Löfgren: Om någon av en utländsk domstol ålägges att fullgöra betalning efter guldvärde, hur går det då?

Herr Knoph: En dylik dom kan ej verkställas.

Herr Söderhjelm: Mellan de nordiska länderna existerar en överenskommelse om ömsesidig verkställighet av domar.

Herr Gärde: Underhandlingar pågå mellan Schweiz, Österrike och Sverige om en överenskommelse om ömsesidig verkställighet.

Herr Knoph: Beträffande norska obligationer, som äro betalbara i Norge, anser jag det givet, att dessa lyda under norsk lag.

Herr Gärde: I lagrådets yttrande till 1932 års lag lämnade man frågan öppen, om de svenska flermyntade obligationer, som ägas av utlänning, stodo under svensk eller utländsk rätt. Det är emellertid möjligt, att även dylika obligationer falla under svensk rätt. Man ville i varje fall då ej taga risken att rubba den svenska krediten i utlandet.

Herr Löfgren: Jag understryker vad herr Gärde sade. Det är säkerligen tillrådligt att vara försiktig gentemot utlandet. Att betala i utländskt mynt är att betala å utländsk ort. Jag har ej velat befatta mig med rättskipningen på utländsk ort. Vid en inventering av obligationsförrådet har det visat sig, att det ej finnes några andra fullvärdiga svenska guldklausuler än den, som förekommer i dollarlånet. Är 1932 års svenska lag avsedd att göra någon skillnad mellan en allmän och en kvalificerad guldklausul?

Herr Gärde: Finnes det nu några kvalificerade guldklausuler i Sverige?

Herr Löfgren: Younglånets guldklausul måste anses som kvalificerad. Är den svenska lagen tillämplig på detta lån?

Herr Söderhjelm: I Finland måste domstolslinjen anses utesluten och

lagstiftningsåtgärder nödvändiga. Lagstiftningen måste emellertid komma snart, innan någon stämning hinner uttagas.

Herr Ljungholm: I Sverige skulle säkerligen en lagstiftning mot guldklausuler stöta på stort motstånd, dels emedan så få guldklausuler förekomma, dels emedan många fortfarande sätta stort värde på guldklausuler. Det riktigaste torde vara att giva domstolarna möjlighet till jämkning i de enskilda fallen.

Herr Lagercrantz: Att finna en lösning, som tillgodoser den materiella rättvisan, är givetvis förbundet med vissa svårigheter. Då emellertid den formellt-juridiska linjen tydligen leder till materiellt synnerligen otillfredsställande resultat, är det angeläget att snarast få utrönt, hur en lagstiftning i ämnet lämpligen bör läggas. En för de fyra nordiska länderna gemensam undersökning skulle säkerligen vara av stort värde.

Herr Söderhjelm: I Finland vill man gärna slippa lagstiftning beträffande de inhemska förhållandena, men däremot önskar man klara bestämmelser om betalningsskyldigheten i samband med utländska myntslag med eller utan guldklausul. Att helt enkelt blott upphäva guldklausulerna giver emellertid säkerligen ej full rättvisa.

Herr Cavallin: Därest krav på guldbetalning skulle komma att riktas mot Inteckningsbanken, skulle dessa avvisas med förklaring, att de i bankens obligationer förekommande gulduttrycken icke äro några verkliga guldklausuler. Vore det icke av värde att här diskutera formuleringen av svar på krav om guldbetalning. Alltså: Hur bör ett krav på guldbetalning besvaras?

Herr Löfgren: Genom att hänvisa till att guldklausulen saknar reell innebörd. Om däremot guldklausulen anses vara en verklig guldvärdegaranti, blir konsekvensen att betalning skall erläggas i guld även om det myntslag, till vilket klausulen hänför sig, ej längre existerar. Den tyska uppfattningen synes vara, att en guldklausul ej är någon guldvärde-, utan en guldmyntklausul.

Herr Ussing: Jag tror mig hava sett domar, som visa att man i praktiken börjar gå över till att uppfatta en guldklausul såsom en värdeklausul.

Herr Löfgren: Om i en obligation å kronor och tyska mark den vid det förra myntslaget knutna guldklausulen anses vara en ren fras, så måste väl också markens guldklausul betraktas som fras.

Herr Rooth: Med anledning av artikel 6 i den nya franska loi monétaire ha krav mot riksgäldskontoret och statshypotekskassan riktats från Credit Lyonnais, som även förbehållit sig rätt till framtida krav.

Herr Sundberg: Av Stockholms stad har man från Genève begärt betalning i guldfrancs.

Herr Knoph: I Norge har finansdepartementet varit utsatt för liknande krav.

Herr Söderhjelm: Credit Lyonnais har krävt, att Andelskassornas Centralkreditanstalt, som före den 15 september 1936 betalt då förfallande annuitet, efter devalveringen skulle erlægga en tilläggsbetalning för de kuponger, som ännu ej blivit inlösta. Givetvis har detta krav avvisats.

Herr Ussing: Danmark betalar tillsvidare i guldfrancs, varför hittills inga krav på ytterligare betalning kunnat förekomma.

Herr Rooth: Enligt den i Sverige rådande meningen bör man försöka uppskjuta ett ställningstagande i denna fråga så mycket som möjligt och låta andra länder, framför allt Tjeckoslovakien, Polen, Jugo-

slavien och Rumänien, taga första stöten.

Herr Söderhjelm: För Finlands del skall nästa rate till Frankrike betalas den 15 februari, varför snabba lagstiftningsåtgärder äro av nöden, särskilt då finska riksdagen hemförlovas i december.

Herr Ljungholm framlade i anslutning till en uppsats av en österrikisk advokat i tidskriften Das Geld för den 1 november 1936 några juridiska synpunkter på artikel 6. Till en början borde undersökas, vilken rätt gällde såsom avtalsstatut för obligationslånen. För de svenska lån, som kunde komma ifråga, vore säkerligen svensk lag avtalsstatut. Bestämmelsen att andra myntenheter än den genom lagen fastställda skulle tillämpas i avseende å äldre förbindelser, vore icke en mynträttslig bestämmelse utan en föreskrift, som materiellt ändrade gäldenärens åtagande. Åtminstone i de fall, då svensk lag vore avtalsstatut, kunde denna bestämmelse icke vara bindande för den svenske gäldenären och ej heller accepteras av de svenska domstolarna.

Herr Gärde instämde häri och betonade, att ifrågavarande bestämmelse icke vore av mynträttslig natur utan ingrepe på det civilrättsliga området.

Herr Ussing: Svaret på ett krav på betalning enligt den nya franska lagen kan enligt min mening formuleras så, att man ej är pliktig att respektera dess bestämmelser.

Herr Knoph: Ett dylikt svar bör motiveras med att den franska lagstiftningen gått längre än till normala penningrättsliga bestämmelser genom att ingripa i obligationsförhållandena och ändra innehållet i förpliktelserna.

Herr Ljungholm: Jag skulle vilja motivera svaret med att när förpliktelserna gå ut på att betala i franska francs, kan man ej anse sig skyldig att betala mera än det utsatta beloppet i vid varje tidpunkt gällande francs.

I följande utlåtande om artikel 6 i den franska loi monétaire instämde samtliga närvarande:

Naar Forpligtelsen gaar ud paa at betale franske francs, kan man ikke anse sig som forpligtet til at betale mere end det paa-lydende Beløb i de til enhver Tid gaeldende francs.

Man kan ikke anse sig bundet ved Bestemmelsen i loi monétaire art. 6, der ikke er en almindelig pengereftslig Bestemmelse, men reell gaar ud paa at ændre Indholdet af visse bestemte Obligationsforhold, der saerlig berører Udlandet.